

SPRAWOZDANIE Z MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ
HISTORICAL, LEGAL, POLITICAL AND ETHICAL ASPECTS OF CONTEMPORARY MILITARY AND NON-MILITARY CONFLICTS
(Warszawa, 12-13 marca 2018)

12-13 marca 2018 r. na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie miała miejsce międzynarodowa konferencja naukowa pt. *Historyczne, prawne, polityczne i etyczne aspekty współczesnych konfliktów militarnych i niemilitarnych*. Symposium zostało zorganizowane przez Wydział Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Departament Języka Angielskiego i Filozofii Akademii Wojskowej Stanów Zjednoczonych w West Point oraz Międzynarodowe Centrum Dialogu Międzykulturowego i Międzyreligijnego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Otwarcia konferencji dokonał ks. prof. dr hab. Jan Krokos, prodziekan ds. działalności naukowej i finansów Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW w Warszawie, oraz prof. dr David Barnes, wicedyrektor Departamentu Języka Angielskiego i Filozofii Akademii Wojskowej Stanów Zjednoczonych w West Point.

Główną prelegentką pierwszego dnia konferencji była prof. dr Helen Frowe ze Stockholm University. Jest ona dyrektorką Sztokholmskiego Centrum Etyki Wojny i Pokoju (*Stockholm Centre for the Ethics of War and Peace*) oraz autorką szeroko komentowanej książki pt. *The Ethics of War and Peace: An Introduction*, która ukazała się w 2011 r. Prof. Frowe wygłosiła wykład programowy pt. *Ochrona własności kulturowej*. Jednym z ważnych zagadnień, podejmowanych w etyce wojny i pokoju, jest ocena moralna działań dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego ludów i narodów w trakcie różnego rodzaju konfliktów zbrojnych. W czasie wojny giną nie tylko żołnierze i ludność cywilna. Płoną także muzea, galerie malarstwa i biblioteki, zniszczeniu ulegają bezcenne dzieła sztuki. Czy wolno narażać życie ludzkie w celu ochrony dziedzictwa kulturowego ludzkości? Czy wolno wysłać żołnierzy na niebezpieczne misje, które mają uratować przed zniszczeniem dzieła sztuki? Etyka wojny i pokoju zajmuje się m.in. wypracowaniem odpowiedzi na tego rodzaju dylematy moralne.

Obrazy każdego dnia symposium zostały podzielone na trzy sesje. Referatem otwierającym sesję I było wystąpienie prof. dr. Miloša Veca z Universität Wien pt. *Wojna bez ograniczeń? Rozwa-*

żania o *technologiach wojennych przed I wojną światową*. Prelegent z Wiednia stwierdził, że istnieją pewne rodzaje broni, które powszechnie uznaje się za „wewnętrznie złe”. Jeśli nawet podejmowane działania militarne są traktowane jako wojna sprawiedliwa, to nie oznacza, że mogą być w nich użyte wszystkie rodzaje broni. Istnieją określone formy uzbrojenia i prowadzenia wojny, które są zakazane z racji moralnych, prawnych i religijnych. Dzięki takim ograniczeniom można mówić o „humanizacji” działań wojennych i promocji postaw pacyfistycznych.

Kolejny referat w tej części obrad pt. *Przyszłość przeszłości. Podejście genealogiczne do nowożytnego usprawiedliwienia przemocy międzynarodowej* zaprezentował dr Hendrik Simon z Johann Wolfgang Goethe-Universität we Frankfurcie nad Menem. Podkreślił on, że usprawiedliwienie siły militarnej jest związane z rozwojem wspólnych standardów w relacjach między państwami. Inspirujące uwagi na temat rozwoju normatywnego w odniesieniu do międzynarodowego usprawiedliwienia przemocy można znaleźć w pismach Jürgena Habermasa czy Michaela Foucaulta. Z jednej strony, współczesne formy usprawiedliwienia stosowania siły militarnej zachowują ciągłość z teoriami wypracowanymi w przeszłości, z drugiej – można mówić o pewnych zmianach, gdy chodzi o rodzaj argumentacji uzasadniającej możliwość przemocy kolektywnej.

Trzecim wystąpieniem w sesji I był referat dr. Stipa Buzara z Libertas International University w Zagrzebiu pt. *Zasady wojny sprawiedliwej a interes narodowy*, który stwierdził, że zasady wojny sprawiedliwej powinny być zintegrowane z narodowymi strategiami militarnymi. Dopóki zasady wojny sprawiedliwej nie są traktowane jako reguły i zasady o charakterze strategicznym, dopóty państwa nie są w stanie osiągnąć swoich długoterminowych narodowych interesów. Długoterminowy interes narodowy poszczególnych państw jest definiowany w kategoriach trwałego pokoju i braku bezpośredniego zagrożenia dla bezpieczeństwa obywateli i struktur państwowych. Zastosowanie reguł wojny sprawiedliwej nie oznacza oczywiście, że okażą się one wystarczające do realizacji owych narodowych celów, ale prelegent wskazał, że stanowią konieczny warunek do ich osiągnięcia.

Ostatnim referatem w sesji I było wystąpienie dr. Adama Cebuli z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie pt. *Prowadzenie wojny sprawiedliwej wśród nierozsądnych sporów. I wojna światowa i upadek środkowoeuropejskiego systemu potrójnego panowania imperialnego*. Prelegent podkreślił, że barbarzyństwo I wojny światowej wstrząsnęło podstawami XIX-wiecznego porządku światowego i wpłynęło na sposób interpretacji wielu kwestii moralnych i politycznych. Bardzo ciekawym fragmentem wystąpienia dr. Cebuli była analiza udziału polskich jednostek zbrojnych w armii monarchii austro-węgierskiej w kategoriach wojny sprawiedliwej.

Referatem otwierającym sesję II było wystąpienie dr. Füsuny Özerdem i mgr Damli Yildiz z Sitki Kocman University w Muğli pt. *Siostry bliźniaczki walczą o przetrwanie. Groźby konfliktu i pokój*. Mówczynie z Turcji stwierdziły, że pokój i demokracja są dwiema stronami tej samej monety. Pokój umacnia demokrację, demokracja umacnia pokój. Na straży pokoju stoją przede wszystkim państwa demokracji liberalnej, w których są przestrzegane podstawowe prawa człowieka. W społeczeństwach demokratycznych dominuje humanistyczna wizja człowieka, która podkreśla godność bytu ludzkiego i dąży do zapewnienia sprawiedliwości i pokoju w wymiarze międzynarodowym.

Kolejny referat w tej części obrad pt. *Mając nadzieję na pokój* zaprezentowała dr. Lee-Ann Chae z University of Pennsylvania. Podkreśliła ona, że próba zakończenia wojny to nie to samo, co nadzieja na koniec wojny. Mając nadzieję na pokój, nie tylko kształtujemy zakres naszych działań moralnych, ale także nadajemy naszym czynom nowe znaczenie. Działając zgodnie z naszą nadzieją, sięgamy ku możliwej przyszłości i kierujemy wartość tej możliwej przyszłości w stronę tego, co czynimy teraz. Ponieważ nasze nadzieje na pokój dają nam szansę wartościowego życia w świecie pełnym wojen i konfliktów zbrojnych, warto odwrócić część naszej filozoficznej uwagi od lęków przed wojną i skierować je ku nadziei na pokój.

Trzecim wystąpieniem w sesji II był referat dr. hab. Pawła Bielawskiego z Uniwersytetu Jagiellońskiego pt. *Schmittowska perspektywa konceptualizacji wojny w myśli Alaina de Benoista*. Prelegent z Krakowa zauważył, że Alain de Benoist jest jednym z najważniejszych przedstawicieli Nowej Prawicy, która prezentuje podejście bardzo krytyczne do globalizmu i liberalizmu. Benoist twierdzi, że amerykańska wojna z terroryzmem jest sprzeczna z podstawowymi założeniami teorii politycznej

Carla Schmitta. Dlaczego? Ponieważ amerykańska polityka zagraniczna dąży do utrzymania globalnej hegemonii Stanów Zjednoczonych, natomiast Schmitt postulował rozwój świata w kierunku wielobiegunowości – nie jedno supermocarstwo powinno sprawować kontrolę nad światem, ale wiele różnych silnych organizmów państwowych.

Ostatnim referatem w sesji II było wystąpienie ks. dr. hab. Andrzeja Kobylińskiego z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie pt. *Pamięć sprawiedliwa i niesprawiedliwa? Moralny obowiązek wspominania wszystkich ofiar wojen i reżimów totalitarnych*. Prelegent zwrócił uwagę na nierówność pamięci o zbrodniach dokonanych przez narodowy socjalizm i komunizm, która sprawia, że kilkadziesiąt milionów ofiar tego drugiego systemu totalitarnego wciąż nie znajduje należnego miejsca w świadomości zbiorowej ludzkości. Bezimiennie ofiary rosyjskich gułagów i chińskich laogai nie mają swoich muzeów, pomników czy innych miejsc pamięci. W świecie, w którym żyjemy, nie tylko wojny mogą być sprawiedliwe lub niesprawiedliwe, ale także pamięć o ich ofiarach może być sprawiedliwa bądź niesprawiedliwa.

Sesja III rozpoczęła się od wystąpienia dr. Uwe Steinhoffa z University of Hong Kong pt. *Zwykła moralność, prawo i wojna: o błędach „rewizjonizmu”*. Gość ze Specjalnego Regionu Administracyjnego Hongkong w Chińskiej Republice Ludowej poddał analizie różnego rodzaju teorie rewizjonistyczne, które usprawiedliwiają użycie przemocy w dążeniu do zmiany lub obalenia istniejącego stanu rzeczy, obowiązujących umów i traktatów międzynarodowych.

Kolejny referat w tej części obrad pt. *Problem teorii wojny sprawiedliwej w definiowaniu terroryzmu* zaprezentowała dr Lu-Vada Dunford z University of Toronto. W swym wystąpieniu podkreśliła, że obecnie trudno wskazać jedną spójną definicję terroryzmu. Co więcej, władze niektórych krajów w bardzo arbitralny sposób odróżniają przemoc stosowaną przez rządowe jednostki militarne od zamachów terrorystycznych, których dokonują przedstawiciele różnego rodzaju ugrupowań funkcjonujących bez legitymizacji władzy państwowej. W związku z tym, że na poziomie prawa międzynarodowego nie ma zgody na powszechnie akceptowaną definicję terroryzmu, trudno stosować do analizy tego fenomenu kategorie poznawcze teorii wojny sprawiedliwej.

Ostatnim referatem w sesji III było wystąpienie dr. Petara Popovića z University of Zagreb pt. *H.J. Morgenthau i przyczyny nieograniczonych konfliktów zbrojnych w XX wieku*. Prelegent przedstawił w swoim wystąpieniu główne zasady realizmu politycznego w stosunkach międzynarodowych Hansa Joachima Morgenthaua (1904-1980), amerykańskiego prawnika i badacza relacji między państwami, który akcentował potrzebę maksymalnie chłodnego i pozbawionego emocji patrzenia na politykę międzynarodową. Morgenthau postulował oddzielanie moralności zwykłego człowieka od moralności męża stanu. Uważał, że polityka i społeczeństwo rządzą się obiektywnymi prawami, które są niezależne od woli człowieka, choć zakorzenione są w jego naturze. Pojęciem scalającym politykę jest interes narodowy definiowany w kategoriach siły.

Głównym mówcą drugiego dnia konferencji był prof. dr Brian Orend z University of Waterloo w kanadyjskim stanie Ontario. Prelegent pełni w tej uczelni funkcję dyrektora Studiów Międzynarodowych. W 2006 r. ukazała się jego szeroko komentowana książka pt. *The Morality of War*. Gość z Kanady wygłosił referat pt. *Sprawiedliwość po wojnie: prawa, teorie i niepowodzenia*. Na początku swojego wystąpienia zaprezentował trzy najważniejsze kategorie dotyczące moralnej oceny konfliktów zbrojnych: *ius ad bellum*, *ius in bello* oraz *ius post bellum*. Dokładniejszej analizie została poddana ostatnia z kategorii, *ius post bellum*, aby ukazać wiele różnych problemów związanych z przywracaniem sprawiedliwości po zakończeniu działań wojennych. Niestety, bardzo często ład powojenny w wymiarze politycznym, społecznym i gospodarczym jest daleki od celów, jakie zostały określone na etapie legitymizacji użycia siły. Pozytywnym przykładem realizacji *ius post bellum* było stworzenie po zakończeniu II wojny światowej w Japonii oraz w Republice Federalnej Niemiec społeczeństwa demokratycznego i gospodarki rynkowej.

Referatem otwierającym sesję IV było wystąpienie dr. Murata Necipa Armana i dr. Ali Bilgenoğlu z Adnan Menderes University w Aydin pt. *Pozytywny pokój na zachodnich Bałkanach: przejście od negatywnego pokoju do pozytywnego*. Goście z Turcji poddali analizie działania podjęte przez kraje członkowskie Unii Europejskiej i NATO na terenie państw, które powstały po rozpadzie Jugosławii. Ostatecznie na zachodnich Bałkanach udało się osiągnąć pokój pozytywny rozumiany

jako stworzenie struktur i instytucji, które zapewniają ludom i narodom zachowanie bezpieczeństwa i przyjaznych relacji.

Kolejny referat w tej części obrad pt. *Łupy wojenne w europejskiej tradycji prawnej* zaprezentował dr Jan Rudnicki z Uniwersytetu Warszawskiego. Prelegent stwierdził, że współczesne prawo, tak międzynarodowe jak i krajowe, generalnie zakazuje bezpośredniego zabierania zdobyczy wojennych z terytorium przeciwnika. Ta zasada jest względnie nowa i została przyjęta przez wspólnotę międzynarodową po traumie dwóch wojen światowych.

Trzecim referatem w sesji IV było wystąpienie dr Magdaleny Baran, koordynatorki projektu Instytutu Obywatelskiego w Warszawie, publicystki „Kultury Liberalnej”, pt. *Ius post bellum jako warunek „lepszego stanu pokoju”*. W swoim wystąpieniu podkreśliła, że obecnie mamy do czynienia z nowymi rodzajami działań zbrojnych, w których najczęściej nie chodzi o klasyczny konflikt między konkretnymi armiami. W epoce wojen informacyjnych i konfliktów hybrydowych trzeba na nowo przemyśleć teorię wojny sprawiedliwej, jeśli chcemy ją wykorzystywać do analizy współczesnych form stosowania przemocy.

Ostatnim referatem w sesji IV było wystąpienie dr. Vakura Sumera z Hoca Ahmet Yesevi Turkish-Kazakh University w Turkistanie pt. *Pomoc administracji Donalda Trumpa dla Powszechnych Jednostek Ochrony w Syrii a teoria wojny sprawiedliwej: sprzeczność pojęciowa?* Prelegent z Kazachstanu ukazał dylematy polityczne i moralne dotyczące walki z tzw. Państwem Islamskim. Żeby pokonać jednostki zbrojne tego państwa stacjonujące na ziemi syryjskiej, władze w Waszyngtonie podjęły decyzję o przekazaniu broni Powszechnym Jednostkom Ochrony w Syrii, do których najczęściej należą Kurdowie, domagający się powołania niepodległego państwa dla swojego narodu. Dr Sumer stwierdził, że uzbrojenie przez USA kurdyjskich jednostek w Syrii poważnie naruszyło interesy Turcji, która, z jednej strony, jest głównym sojusznikiem Stanów Zjednoczonych i NATO na Bliskim Wschodzie, z drugiej – nie zgadza się na powstanie państwa kurdyjskiego.

Referatem otwierającym sesję V było wystąpienie mgr. Piotra Sieniawskiego z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie pt. *Wojna secesjonistyczna jako forma wojny sprawiedliwej: zagraniczna interwencja wojskowa w walce secesjonistycznej*. Głównym celem wystąpienia była analiza interwencji militarnej ze strony obcego państwa w secesjonistycznym konflikcie zbrojnym, który ma swoją legitymizację w kryterium *ius ad bellum* w ramach teorii wojny sprawiedliwej.

Drugi referat w tej części obrad pt. *Od bitwy o Chemin des Dames do dróg Bagdadu: Dlaczego nie żąda się od żołnierzy, aby wykonywali rozkazy samobójcze?* zaprezentował dr Jean-François Caron z Nazarbajew University w Astanie. Prelegent z Kazachstanu wykazał w swojej prezentacji, że żołnierze nie muszą wykonywać rozkazów, które można nazwać samobójczymi. Taki wniosek wynika z powinności zawodowych żołnierzy oraz z żołnierskiej troski o zachowanie własnego zdrowia i życia.

Referatem otwierającym sesję VI było wystąpienie dr Sary Van Goozen z University of York pt. *Znaczenie zgody bojowników na udział w działaniach wojennych*. Prelegentka wyjaśniła w nim rolę dobrowolnego udziału żołnierzy w służbie wojskowej w kontekście zagrożeń, jakich można oczekiwać, biorąc udział w wojnie. W niektórych przypadkach zasada zgody świadomej na udział w działaniach zbrojnych może zostać uznana za unieważnioną przez określone praktyki rekrutacyjne, np. przez obowiązkową służbę wojskową młodych ludzi, która występuje w wielu krajach świata.

Drugi referat w ostatniej sesji konferencji wygłosiła dr Anat Shapira z Tel-Aviv University pt. *O nowych kodeksach postępowania dotyczących konkretnych rodzajów konfliktów i technologii wojskowych*. Stwierdziła, że w ostatnich dziesięcioleciach rozwój technologiczny i polityczny doprowadził do dominacji nowych typów wojen i uzbrojenia. Wielu naukowców uważa, że nowe rodzaje broni i konfliktów zbrojnych wymagają poważnej zmiany w naszym postrzeganiu etyki wojny i rozwoju nowych kodeksów postępowania dla poszczególnych kategorii konfliktów i technologii. Dr Shapira odrzuciła takie stanowisko, podkreślając, że dzisiaj potrzeba jasnego, spójnego i uniwersalnego kodeksu etycznego dotyczącego prowadzenia wojen.

Trzecim mówcą w tej części obrad sympozjalnych był dr Bernhard Koch, dyrektor Institut für Theologie und Frieden w Hamburgu, który przedstawił referat pt. *Wojskowa etyka medyczna w czasach konfliktów asymetrycznych*. Podkreślił w nim, że współczesne spory dotyczące teorii wojny sprawiedliwej mają wpływ także na rozumienie zasad wojskowej etyki medycznej. Jaki status posiada

wojskowy personel medyczny w czasie działań wojennych? Czy należy udzielać pomocy rannym agresorom i najeźdźcom? Dr Koch stwierdził, że można usprawiedliwić udzielanie pomocy medycznej rannym żołnierzom wrogiej armii pod warunkiem, że nie wrócą oni ponownie na pole walki.

Ostatni referat, zamykający sesję VI i całą konferencję, przedstawił dr Olaf Truszczyński z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie pt. *Koncepcje „moralnych obrażeń wojennych” i wzrostu potraumatycznego jako możliwe konsekwencje urazu wojennego*. Podkreślił, że wymiar moralny traumy jest coraz częściej uznawany za niezwykle ważny, także w kontekście działań wojennych, i może odnawiać się w symptomach tzw. obrażeń moralnych, jak zranienie duszy z powodu robienia czegoś, co narusza etykę, ideały lub zasady, którymi kieruje się dana osoba. Oprócz bardzo negatywnych doświadczeń emocjonalnych, wojna może również prowadzić do szeregu pozytywnych zmian, które ujawniają potraumatyczny wzrost osobowości.

Podsumowania i zamknięcia konferencji dokonał dr Adam Cebula z Sekcji Etyki Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW w Warszawie, który był głównym odpowiedzialnym za organizację całego sympozjum. Dr Cebula podziękował wszystkim prelegentom i uczestnikom sympozjum. Podkreślił także konieczność prowadzenia dalszych badań w wymiarze międzynarodowym nad teorią wojny sprawiedliwej i kodeksami etycznymi współczesnych konfliktów zbrojnych.

Ks. Andrzej Kobyliński

UKSW w Warszawie

DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2018.3.19>